

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 343.31

ПОМИЛКА У ПОТЕРПІЛОМУ ТА ЇЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ НА ПРЕДСТАВНИКІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ НИМИ СЛУЖБОВИХ ЧИ ГРОМАДСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ)

**І.І. ДАВИДОВИЧ, кандидат юридичних наук,
Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка¹**

Статтю присвячено питанням впливу фактичної помилки у потерпілому на кримінально-правову кваліфікацію злочинів, що вчиняються по відношенню до представників публічного управління у зв'язку з виконанням ними службових чи громадських обов'язків. Автор аналізує теоретичні та правозастосовчі підходи щодо кримінально-правового значення окремих проявів фактичної помилки та на основі цього формулює узагальнені правила кваліфікації відповідних кримінально-правових ситуацій.

Фактична помилка, публічне управління, потерпілий, кваліфікація злочинів.

Існування будь-якого суспільства неможливо без управління. Термін «управління» (латинською мовою – *regere*, англійською – *control, management*, французькою – *administration*, німецькою – *Regierung*) у буквальному розумінні означає діяльність з керівництва чимось [1, с. 23]. З позицій кібернетики управлінський процес дістає вияв практично у будь-якій сфері живої або неживої природи і концентрується у трьох глобальних управлінських системах: механічній, біологічній і соціальній. Залежно від цього виділяють й три основні види управління: технократичне – управління технікою, механізмами, машинами; біологічне – управління живими організмами рослин і тварин; соціальне – управління людьми та їх колективами [5, с. 10]. Соціальне управління є предметом вивчення різних наук, в тому числі науки адміністративного права. Як правило, науковці у цій галузі під управлінням розуміють вид вольової діяльності, вираженої у цілеспрямованому й організуючому впливі, здійснюваному з метою забезпечення узгодженості й впорядкованості спільних дій людей та їх колективів в інтересах ефективного розв'язання завдань, що стоять перед ними [5, с. 13].

Зважаючи на важливість управлінської діяльності, держава бере під посилену охорону суб'єктів, які від її імені здійснюють відповідні функції у

суспільстві. Чільне місце у системі заходів державного захисту представників публічного управління та їх близьких родичів від посягань на їх життя, здоров'я і власність, посідають кримінально-правові заходи. Кримінально-правова охорона безпеки осіб, які виконують владні повноваження, пов'язана із існуванням у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК) значної кількості норм відповідного змісту. До них, зокрема, слід віднести ст.ст. 342–352 КК. Обов'язковою ознакою юридичних складів злочинів, передбачених відповідними статтями, є так званий «спеціальний потерпілий» - державний чи громадський діяч (ст.ст. 343, 346), народний депутат або депутат місцевих рад (ст. 351), представник влади (ст.ст. 342, 349), працівник правоохоронного органу (ст.ст. 342, 343, 345, 347–349), член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовець (ст.ст. 342, 348), державний виконавець (ст. 342), працівник державної виконавчої служби (ст. 343), уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342), службова особа (ст.ст. 350, 352), громадянин, який виконує громадський обов'язок (ст.ст. 350, 352), близькі родичі або близькі вказаних управлінців.

У доктрині кримінального права завжди приділялась значна увага проблемам кримінально-правової охорони представників влади і громадськості, які виконують управлінські функції. У першу чергу необхідно відзначити праці відомих вітчизняних вчених М.І. Бажанова, В.Т. Дзюби, С.І. Дячука, П.С. Єлізарова, В.А. Клименка, В.О. Навроцького, В.В. Сташиса, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка, С.С. Яценка та багатьох інших. Проте деякі питання, пов'язані з особливостями кваліфікації за ст. 342 – 352 КК, носять дискусійний характер і потребують подальшого дослідження.

Мета цієї публікації – визначити правила кримінально-правової оцінки дій суб'єкта, який при вчиненні злочинних посягань на представників публічного управління припускається помилки щодо спеціального статусу потерпілого.

У науковій літературі беззаперечною є думка про те, що злочини, юридичні склади яких передбачені ст. 342–352 КК, вчинюються лише з умисною формою вини. Зміст умислу у злочинах, склади яких сформульовані як формальні (тобто передбачених у ст.ст. 342, 344, 349, ч. 1 ст. 343, ч. 1 ст. 346, ч. 1 ст. 345, ч. 1 ст. 350 КК) або формально-матеріальні в тій частині, що не передбачають як обов'язковий компонент настання наслідків (ст. 348, ч. 2 ст. 343, ч. 2 і 4 ст. 345, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350 КК), включає: 1) усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння (інтелектуальна ознака) та 2) бажання вчинити таке діяння (вольова ознака). У злочинах з матеріальним складом (ст. 347, 352, ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350 КК) та формально-матеріальним у «матеріальній» частині (ст. 348, ч. 2 ст. 343, ч. 2 і 4 ст. 345, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350; ч. 2 ст. 343 КК), зміст вини включає: 1) усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння

(перша складова інтелектуального компонента); 2) передбачення суспільно небезпечних наслідків вчиненого діяння (друга складова інтелектуального компонента) та 3) бажання настання таких наслідків (вольова ознака).

Що стосується інтелектуальної ознаки вини, то у законодавчому формулюванні йдеться лише про психічне ставлення винного до вчиненого ним діяння та його наслідків (нагадаємо, що поняття окремих форм вини «прив'язане» у КК до конструкції злочинів з матеріальним складом). Водночас, у більшості наукових праць до змісту інтелектуального компоненту умислу включають не тільки усвідомлення фактичного змісту і соціального значення вчинюваної дії чи бездіяльності, а й усвідомлення винним так званих «факультативних ознак» складу злочину та характеру об'єкту [4, с. 172, 185–186; 13, с. 52]. Розглядаючи це питання, окремі вчені використовують як самостійну категорію поняття «обсяг вини». Наприклад, О.І. Рарог під обсягом вини розуміє сукупність психічного ставлення винного до всіх юридично значимих об'єктивних ознак. На його думку, обсяг вини складається із психічного ставлення до обставин, що характеризують об'єкт і об'єктивну сторону злочину, які: а) є конститутивними ознаками; б) мають кваліфікуюче значення; в) включені законом до кола обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання [13, с. 55–56]. Цей науковець не включає до змісту вини усвідомлення ознак самої суб'єктивної сторони та ознак, що характеризують суб'єкта злочину. «Якщо мова йде про злочини з спеціальним виконавцем, – пише О.І. Рарог, – то умислом винного повинні охоплюватись не самі по собі додаткові ознаки суб'єкта, а характер порушених винним спеціальних обов'язків, які визначають специфічні ознаки самого діяння» [13, с. 62–63]. Дещо по-іншому вирішує питання про обсяг вини В.О. Якушин. Він вважає, що в рамках вини потрібно встановити відношення особи до таких ознак, які характеризують об'єкт злочину, його об'єктивну сторону, самого суб'єкта злочинної діяльності, та ознак суб'єктивної сторони співучасників (корисливий мотив співучасника, антидержавна мета його злочинних дій тощо) [15, с. 160]. На жаль, зі змісту вказаної роботи неможливо встановити, які саме ознаки суб'єкта і в яких випадках повинні усвідомлюватись винним: не зрозуміло, чи йде мова про ті ознаки, які визначають самого винного, чи про ознаки, які характеризують його співучасників. Якщо вірним є останнє, то з думкою В.О. Якушина можна погодитись. Формулюючи наше ставлення з приводу вказаної дискусії взагалі, зазначимо, що ми погоджуємось з С.Д. Шапченком, який вказує, що законодавче формулювання «умисна спільна участь... у вчиненні умисного злочину» вносить певні особливості у зміст умислу окремого співучасника порівняно з тими характеристиками, що передбачені у ст. 24 КК [10, с. 44]. Отже, розширення обсягу вини за рахунок психічного ставлення до ознак суб'єктивної сторони і суб'єкта злочину є можливим лише у випадках вчинення посягання двома або більше особами. Якщо «вивести за рамки» специфічну ситуацію зі співучастю, то зміст вини у

злочині, вчиненому одноособово, на нашу думку, повинен включати психічне ставлення винного до ознак об'єкту та об'єктивної сторони.

Враховуючи викладене, вважаємо, що інтелектуальна складова вини у посяганнях на представників публічного управління включає усвідомлення винним: а) специфічних ознак потерпілого; б) фактичної сторони своєї поведінки; в) того, що ця поведінка здатна завдати шкоду службовій чи громадській діяльності представника влади або громадськості, який здійснює управлінські функції, або особистій чи майновій безпеці цих осіб та їх близьких; г) того, що ця поведінка здійснюється у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку. У конкретних складах до змісту умислу треба відносити усвідомлення інших, специфічних для цих складів об'єктивних ознак. Наприклад, для кваліфікації дій винного за ст. 342 КК необхідним є усвідомлення обстановки вчинення злочину; суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 342 КК, повинна включати усвідомлення «явної незаконності» дій, до вчинення яких примушується потерпілий.

Зазначене вимагає певної конкретизації. Очевидно, окремого розгляду потребує питання про те, чи є необхідною умовою настання відповідальності за статтями, які передбачають посягання на представників влади і громадськості, усвідомлення винним специфічного статусу потерпілого. У літературі, як правило, вказується, що таке усвідомлення включається до змісту вини у складах злочинів, передбачених ст.ст. 342–352 КК України, і його відсутність виключає кваліфікацію дій винного за вказаними нормами. З цього приводу слід згадати і роз'яснення Пленуму Верховного Суду СРСР в п. 3 його постанови від 3 липня 1963 р. «Про судову практику в справах про застосування законодавства про відповідальність за посягання на життя, здоров'я і гідність працівників міліції і народних дружинників», в якому наголошувалось на тому, що для засудження особи за статтею, яка передбачає відповідальність за посягання на життя працівника міліції або народного дружинника, треба встановити «знання винним того, що ним здійснюється посягання на життя... саме працівника міліції або народного дружинника при виконанні або у зв'язку з виконанням ними обов'язків по охороні громадського порядку».

Водночас, стосовно окремих видів злочинів на практиці склався підхід, відповідно до якого при кваліфікації посягань, які в цілому беззаперечно визнаються умисними, по відношенню до певних характеристик потерпілого, зокрема до його віку, допускаються прояви необережної вини. Наприклад, в абз. 1 п. 6 постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ППВСУ) від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», роз'яснюється, що кваліфікуюча ознака «убивство малолітньої дитини» наявна тоді, коли винний достовірно знав, що потерпілий є малолітнім, або припускав це, або за обставинами справи повинен був і міг це усвідомлювати. Також, в п. 10 ППВСУ від 30 травня 2008 р. № 5 «Про

судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» вказується, що кримінальна відповідальність за зґвалтування неповнолітньої чи малолітньої особи або насильницького задоволення статевої пристрасті щодо такої особи настає лише за умови, якщо винна особа усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що вчиняє такі дії щодо неповнолітньої або малолітньої особи, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати». Роз'яснення подібного змісту наводиться і у постанові від 27 лютого 2004 р. № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність». В абз. 3 п. 4 зазначено: «... кримінальна відповідальність за вказані дії настає як у разі, коли доросла особа знала про неповнолітній вік втягнуваного, так і тоді, коли за обставинами справи вона повинна була або могла про це знати». Тут можна звернути увагу на некоректність формулювання «повинна була або могла»: це вже навіть не прояв необережності (у законодавчому визначенні недбалості вказано, що особа «повинна була і могла»), а конструкція, подібна до казусу. Разом з тим, окремі теоретики вважають виправданим подібний правозастосочий підхід [4, с. 176].

Потрібно відзначити, що більшість науковців займають іншу позицію. Заперечуючи можливість інкримінування при вчиненні умисних злочинів таких обставин, про які особа не знала, хоча могла і повинна була знати, Г.А. Крігер писав: «Оскільки умисний злочин припускає усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння, то, напевне, всі обставини, які впливають на характер суспільної небезпеки, повинні бути відомі цій особі» [6, с. 7]. Подібні міркування, щоправда, лише з приводу ставлення до кваліфікуючих ознак у складі умисного злочину, висловлює О.І. Парог. Він вказує, що стосовно кваліфікованих складів, усвідомлення підвищеної суспільної небезпеки діяння передбачає обов'язкове знання суб'єктом тих фактичних обставин, які і підвищують цю небезпеку [13, с. 130–131]. В.М. Кудрявцев пропонує правило кваліфікації, відповідно до якого особа, яка не усвідомлює будь-якої об'єктивної ознаки умисного злочину, має нести відповідальність за статтю про умисний злочин без вказаної ознаки; якщо така норма відсутня – то застосовується стаття про необережний злочин, який включає подібну ознаку; якщо немає і такої – стаття про необережний злочин без такої ознаки, а за її відсутності – в діях особи немає складу злочину [8, с. 155–156].

Поділяючи наведені вище міркування Г.А. Кригера, О.І. Парога та інших науковців, вважаємо, що вчинення посягання щодо представника публічного управління або їх близьких за відсутності усвідомлення специфічних ознак потерпілого свідчить про те, що винний не усвідомлює особливостей об'єкта посягання, іншими словами не усвідомлює характеру суспільної небезпеки своєї поведінки. Отже, помилка щодо статусу потерпілого виключає відповідальність за ст.ст. 342–352 КК

України, незалежно від того, чи була така помилка сумлінною, чи ні. Кваліфікація подібних випадків, за наявності необхідних підстав, має здійснюватись за нормами, які передбачають злочини проти життя та здоров'я особи або злочини проти власності.

Тепер розглянемо питання про кваліфікацію випадків, коли винний, при вчиненні злочинного посягання на конкретного потерпілого, помилково вважає його представником публічного управління. Дане питання не розглядалося спеціально у науковій літературі. Підґрунтям для його дослідження є ті праці, в яких у загальній площині розглядалися питання про правову оцінку дій суб'єкта при фактичній помилці, зокрема помилці в особі потерпілого, а також нечисленні роботи, які стосувались помилки у потерпілому саме при вчиненні специфічного виду злочинів – посягання на життя працівника міліції.

У науковій літературі неодноразово розглядалось питання про кваліфікацію дій суб'єкта, який вчиняє умисне вбивство з наміром позбавити життя особу чи її близьких родичів у зв'язку з виконанням цією особою службового і громадського обов'язку (йдеться про злочин, передбачений п. 8 ч. 2 ст. 115 КК), але припускається помилки і фактично заподіює смерть іншій людині, яка не наділена вказаними характеристиками. Переважна більшість авторів вважають, що кваліфікація скоєного за таких обставин має відбуватись за сукупністю злочинів – закінченого замаху на умисне вбивство при обтяжуючих обставинах та закінченого злочину «просте вбивство». Так, підтримуючи цей підхід, В.В. Сташис та М.І. Бажанов відмічають: «Якщо винний, бажаючи вбити потерпілого у зв'язку з ним службового або громадського обов'язку, помилково позбавляє життя іншу людину, яка такого обов'язку не виконувала, його дії необхідно кваліфікувати за ст. 17 та п. «в» ст. 93 як та ст. 94 за відсутності обтяжуючих обставин» [14, с. 30] (йдеться про норми КК 1960 р. – І.Д.) Варто відзначити, що подібної позиції рекомендував притримуватись Пленум ВСУ у постанові від 1 квітня 1994 р. № 1.

Інша група вчених вважає, що кваліфікація одного умисного вбивства, хай навіть за наявності помилки у потерпілому, не може відбуватись за правилами сукупності. Критикуючи такий варіант кваліфікації, С.В. Бородін вказує, що спроба вчинити вбивство з обтяжуючими обставинами в будь-якій стадії її розвитку є замахом на кваліфіковане вбивство. Відповідно за жодних умов така спроба не може бути кваліфікована як просте вбивство. До того ж подібна оцінка дає підстави стверджувати, що винний вчинив два злочини, в той час як фактично злочин один [2, с. 108].

Є і третій підхід – окремі науковці пропонують кваліфікувати вбивство з наміром позбавити життя особу чи її близьких родичів у зв'язку з виконанням цією особою службового і громадського обов'язку, пов'язане з помилкою у потерпілому, безпосередньо за п.8 ч. 2 ст. 115 КК, тобто як закінчене вбивство з інкримінуванням кваліфікуючої ознаки «у зв'язку з

виконанням обов'язку». Аргументи на підтвердження цієї позиції наводяться різні. Так, О.М. Попов стверджує, що в п. «б» ст. 105 КК РФ (відповідає п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України – І.Д.), законодавець передбачає відповідальність за вбивство вчинене з певних мотивів – або з мотиву перешкоджання виконанню службового (громадського) обов'язку або з мотиву помсти за виконання такого обов'язку. Помилка в особі потерпілого не повинна впливати на кваліфікацію вчиненого, оскільки винний все одно діє з таких мотивів; саме мотив повинен знайти відображення у формулі кваліфікації [12, с. 164–165]. Обираючи в принципі такий же варіант оцінки вчиненого, В.О. Якушин та В.В. Назаров стверджують: «Справа в тому, що власне в кваліфікуючій ознаці «виконання службового чи громадського обов'язку» помилки немає, оскільки така ознака властива всім членам нашого суспільства. Помилка відбувається тільки у конкретному носії такої ознаки, а вони всі для кримінального права рівнозначні» [9, с. 48].

Наведені на користь третьої точки зору доводи нам видаються непереконливими. Перше і основне: з огляду на законодавче визначення закінченого злочину, діяння, яке його утворює, повинно містити усі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК. Якщо навіть погодитись з думкою О.М. Попова про те, що ознака «у зв'язку з виконанням потерпілим чи його близькими службової діяльності або громадського обов'язку» характеризує виключно мотив злочину, все одно є безперечним, що при позбавленні життя «сторонньої особи» відсутня принаймні одна ознака складу закінченого злочину – сам спеціальний потерпілий. Отже, немає підстав для інкримінування винному закінченого умисного вбивства з обтяжуючими обставинами.

Аргументи В.О. Якушина та В.В. Назарова щодо того, що всі члени суспільства виконують службовий чи громадський обов'язок, і подальший висновок про те, що помилка у потерпілому не впливає на кваліфікацію вчиненого за п. «б» ч. 2 ст. 105 КК РФ, на нашу думку, є некоректними: ця норма передбачає зв'язок вбивства з виконанням конкретного службового чи громадського обов'язку, а не з правомірною поведінкою взагалі, яка, до речі, властива не всім членам суспільства.

На нашу думку, з наведених вище підходів до оцінки поведінки суб'єкта, який при вчиненні умисного вбивства припустився помилки в особі потерпілого, найбільш коректним є другий – кваліфікація скоєного лише як замаху на той злочин, який мав намір вчинити винний. Враховуючи, що неправильне сприйняття винним ознак потерпілого відносно злочинів за ст. 342 – 352 КК, тягне і помилку в об'єкті посягання, розглянемо роботи, присвячені цьому виду фактичної помилки. «Помилка в об'єкті (хотів убити представника іноземної держави з метою викликати міжнародні ускладнення, але переплутав, убив звичайного громадянина), – пише Ю.А. Вапсва, – тягне відповідальність за те діяння, що бажав суб'єкт учинити спочатку і що охоплювалося його умислом. Механізм створення наміру включає в собі не тільки мету, яку ставить перед собою

злочинець, але і сукупність тих заходів та засобів, за допомогою яких ця поставлена мета буде досягнута, а також і бажання реалізувати заплановану програму. Але задуманий злочин не був доведений до кінця, а значить відповідальність настає лише за замах. У теорії кримінального права прийнято говорити в цьому випадку про юридичну фікцію. Об'єкту, що охоплювався умислом винної особи, ніякої шкоди не заподіюється, на відміну від іншого об'єкта, у відношенні якого відбувається закінчений злочин. А щоб узгодити ці дві обставини (спрямованість умислу і заподіяння шкоди іншому об'єкту, а не тому, на котрий суб'єктивно було спрямоване діяння), удаються до того, що злочин, який за своїм фактичним змістом був доведений до кінця, оцінюється як замах на намічений винним об'єкт» [3, с. 51]. Як бачимо, позиція Ю.А. Вапсви, в принципі, збігається з нашими міркуваннями. Отже, посягання на осіб, яких суб'єкт помилково вважав представниками влади (громадськості) чи їх близькими належить кваліфікувати як замах на той злочин, який винний намагався вчинити.

Враховуючи особливість конструкції об'єктивної сторони посягання на життя, про яке йдеться у ст. 348 КК, необхідно окремо зупинитись на питанні про кваліфікацію помилки в особі потерпілого відносно цього складу. Помилка у потерпілому при вчиненні так званих «посягань на життя» розглядалась у науковій літературі здебільшого відносно посягань на працівників правоохоронних органів. Г.Ф. Поленов вважав, що випадки, коли дії спрямовуються проти працівників працівника міліції або народного дружинника, а шкода фактично завдається іншим громадянам, є нічим іншим, ніж посяганням на життя працівника міліції або народного дружинника. «За своїм характером таке посягання нічим не відрізняється від інших видів посягання на життя працівника міліції або народного дружинника, - писав Г.Ф. Поленов, - отже, як будь-яке посягання, має кваліфікуватись лише за ст. 191² УК, без посилання на ст. 15» [11, с. 41] (мова йде про закінчений злочин, склад якого у чинному КК України передбачений ст. 348 – І.Д.)

Заперечує проти такої кваліфікації В.І. Тютюгін. В одному з науково-практичних коментарів до ст. 400 КК (ця стаття передбачає відповідальність за посягання на життя захисника чи представника особи – І.Д.), він пише: «Якщо умисел було спрямовано на позбавлення життя захисника або представника особи у зв'язку з їх діяльністю щодо надання правової допомоги, але внаслідок припущеної помилки посягання фактично вчиняється щодо особи, яка не належить до числа потерпілих, зазначених у ст. 400 КК (так звана «помилка в об'єкті»), вчинене належить кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 та ст. 400 КК» [7, с. 1104].

На жаль, науковець не наводять жодних аргументів на підтвердження своєї позиції. Тим не менш, ми підтримуємо таку думку, і вважаємо, що кваліфікація вчиненого безпосередньо за ст. 348 має відбуватись лише у разі, коли існує об'єктивний зв'язок між фактом заподіяння потерпілому смерті чи спробою її заподіяння і службовою

діяльністю працівника правоохоронного органу, або діяльністю щодо охорони громадського порядку члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи військовослужбовця. У разі, коли діяння фактично спрямоване щодо «сторонньої» особи, такий зв'язок відсутній. Відсутність хоча б однієї об'єктивної ознаки, необхідної для юридичного складу злочину певного виду, виключає інкримінування особі закінченого злочину. Отже, вчинене належить кваліфікувати за ст. 15 і ст. 348 КК (незалежно від того, чи настала фактично смерть потерплого, чи ні).

Отже:

1. Вчинення злочину відносно представника публічного управління або його близьких родичів за відсутності усвідомлення вказаних ознак потерплого свідчить про те, що винний не усвідомлює особливостей об'єкта посягання, іншими словами не усвідомлює суспільної небезпеки своєї поведінки. Тому помилка щодо статусу потерплого, незалежно від того, чи була вона сумлінною, виключає відповідальність за ст. 342 – 352 КК України. Кваліфікація подібних випадків, за наявності необхідних підстав, має здійснюватись за нормами, які передбачають злочини проти життя та здоров'я особи або злочини проти власності.

2. Посягання на осіб, яких суб'єкт помилково вважав представниками публічного управління чи їх близькими, належить кваліфікувати як замах на той злочин, який винний намагався вчинити.

Список літератури:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : Курс лекций / Г.В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1997. – 400 с.
2. Бородин С.В. Ответственность за убийство : Квалификация и наказание по российскому праву / С.В. Бородин. – М. : Юрист, 1994. – 216 с.
3. Вапсва Ю.А. Особливості кваліфікації злочинів при наявності помилки / Ю.А. Вапсва // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2000. – Вип.10. – С. 50–55.
4. Вереша Р.В. Проблеми вини в теорії кримінального права : Навчальний посібник / Р.В. Вереша. – К. : Атіка, 2005. – 464 с.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України : Підручник / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
6. Кригер Г. Ещё раз о смешанной форме вины / Г. Кригер // Советская юстиция. – 1967. – № 3. – С. 5–7.
7. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш [та ін.] ; за заг. ред. В.В. Сташиса В.В., В.Я. Тація. – Вид. четверте, доповн. – Х. : ТОВ «Одісей», 2008. – 1208 с.
8. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М. : Юристъ, 2001. – 301 с.
9. Назаров В.В. Ошибка в уголовном праве и ее влияние на пределы субъективного вменения : Теоретические аспекты / В.А. Якушин, В.В. Назаров. – Ульяновск : УлГУ, 1997. – 62 с.

10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Александров Ю.В., Андрушко П.П., Антипов В.І. та ін. ; за ред. С.С. Яценка – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : А.С.К., 2005. – 848 с.

11. Поленов Г.Ф. Ответственность за преступления против порядка управления / Г.Ф. Поленов. – М. : Юридическая литература, 1966. – 136 с.

12. Попов А.Н. Убийство при отягчающих обстоятельствах / А.Н. Попов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 1100 с.

13. Рарог А.И. Настольная книга судьи при квалификации преступлений : практ. пособие / А.И. Рарог. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 224 с.

14. Сташис В.В. Личность – под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекс Украины с научно-практическим комментарием) / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Симферополь : Таврида, 1996. – 236 с.

15. Якушин В.А. Субъективное вменение и его значение в уголовном праве / В.А. Якушин. – Тольятти : ТолПи, 1998. – 296 с.

Статья посвящена вопросам влияния фактической ошибки в потерпевшем на уголовно-правовую квалификацию преступлений, которые совершаются в отношении представителей публичного управления в связи с исполнением ими должностных либо общественных обязанностей. Автор анализирует теоретические и правоприменительные подходы относительно уголовно-правового значения отдельных проявлений фактической ошибки и на основании этого формулирует обобщенные правила квалификации соответствующих уголовно-правовых ситуаций.

Фактическая ошибка, публичное управление, потерпевший, квалификация преступлений.

The article deals with the influence of the error of fact in the victim to the legal qualification of crimes committed against members of the public authorities in connection with their official or public duties. The author analyzes theoretical and practical approaches of the legal significance of error in fact and formulates a generalized rules of legal qualification.

Error in fact, public administration, victim, qualification of the crimes.